

dül a polgárság írói közül s zokon ne vegye, ha ehhez a negatív szerepléséhez társul állítjuk mellé — csak úgy vaktában nyúlunk éppen ő érte — *Körmendi Ferencet*, aki vele együtt a magyar irodalom aluszékonyságának fő Ripp-jei közül való. (Ez a nagysikerű író könyveinek hőseit a forradalmi éra alatt előszeretettel betegágyba fekteti.) Márai „radikálisabb” nála, a hőst tekintettel a zavaró időkre, teljes mértékben szüneteltetheti a kinos közjáték ideje alatt. Márai kis-frekvenciára van beállítva. A férj és feleség küzdelmében (az ő szavával élünk) felfedezi az „osztályharcot”. A tényleges osztályharcot azonban mellékkörülménynek tekinti. Ha vezetőiket tulterheljük, az áram automatikusan kikapcsolódik. A háború sok volt neki, a forradalom még több.

Van még valami, ami mérhetetlenül terheli ezt a második részt. Nem feltétlenül az igazságnak az a hiánya, amit Márai előzetes mentegődzésképpen már beismer. Mi távolról sem az író önvallomásait reklamáljuk, mi tagadás, eltudunk képzelni egy emlékiratot anélkül is, hogy az író személyi intimitásairól ott egy szó is esnék, hanem annál több ismeretlen adalék a társadalomról. Elég, ha csak *Bebel* ama könyvére hivatkozunk, amelynek „Életemből” a címe, ám belőle jóformán megismerhetjük a német munkásmozgalmat és még távolról sem enged meg magának olyan szubjektivitást, mint pl. Kassák, aki a forradalmak közepette nem átal arról beszélni önéletrajzában, hogy a feleségét kivételes színésznői képessége miatt Bárdos Arthur leszerződtette. Márai könyvének legnagyobb hiányossága — ne tessék csodálkozni — egy másik könyvében rejlik. Márai már abban a könyvében megírta azt, aminek, ha már ezt a könyvet is elkészítette, ebben volna a helye. Az „*Idegen emberek*”-re gondolunk. A háború utáni Európáról mindenestre ott többet és általánosabbat mond el, mint ebben a könyvben. Ez a munkája, a vallomások második része, felesleges szorgalmi feladatnak tűnik. Kár, hogy megírta, mert az első rész, önmagában is egész volt, kiváló munka, amit hiba volt mindenáron folytatni. A siker sokszor rossz tanácsadó. Márai nem ügyes játékos. A játszmat akkor hagyja abba, amikor már veszít. A helyes felismerés azonban még ekkor is jobb, mint még később vagy soha.

Ujvári László

A FEKETEVIZ — Kodolányi János most megjelent regénye — izes, szép magyar nyelven megírt könyv az urifüi szenvedéseiről, aki a kívül-belül megrokkant dzsentri familiából, a „hazugságokból” és családi szerencsétlenségéből kikivánczik a körülvevő falú „egészségébe” és érdes szépségeibe.

Kodolányi könyvét paraszt és ur, vagy ami evvel egyet jelent, magyar és sváb közötti egyoldalú ellentét dominálja. Minden, ami szimpatikus, kemény, életerős, virtuosus: ez a paraszti, a magyar paraszti. Minden, ami konvenciózus, gyűlöletes, izléstelen, mesterkelt: ez az uri népek a sváb, esetleg a zsidó dolga. Parasztkok turják a földet, élnek, meghalnak nagyszerű egyszerűségben, földiességben. Urak vadásznak — kocavadásznak, — lenézik a parasztot, impotensek, piócák. A paraszt-úr, magyar-sváb ellentét Kodolányi számára univerzális ellentét. Pl.: a főhős, Laci papája, az erdész *társadalmilag* kétségkívül az urakhoz tartozik, de vérben, virtusban, ha „városi” felesége családjával szembe fordul: „paraszt”. A bürokrata-méltóságos ur: sváb, akit az igazi parasztba oltott magyar úr megvet, lenézik és kigunyol, ha beborozik. De a földbirtokos, aki nem szerepel: ez már bizonyára éppen olyan urba oltott ősparaszt, mint a hős keménykötésű papája, aki megérti a szolgát, de undorodik a sváb föllebbvalótól. Vagy itt van az egyház! A svábok katolikusok, ez a vallás a maga cifraságaival nem tarthat igényt a szerző szimpátiájára. Egészen

másképp a kálomizmus, a „magyar vallás“. S bár neveltetése katolikus, szívével itt is a magyar vallás felé húz. Az eredmény: kis Laci, a hős, akin keresztül kitarul előttünk ez az egész ellentét parasztvilág és urivilág között, karácsony estéjén megszökik környezetéből, amely a svábok és urak alá gyúrta vele-rokon paraszt-öserejű apját és amelynek hipokrizisében nem képes élni. Bátran, elszántan, kis erejét százszor felfokozva nekivág a nagy világnak, bizonyára azért, hogy felnőtt korában hadakozzon a paraszt-élet egyszerűségéért és az uri svábok gaz rontása ellen, akik degenerálják, felfalják és szerencsétlenné teszik a magyar népet. — Innen már csak egy lépés választ el bennünket a nacionalista Kodolányi cikksorozatától Dunántúl romlásáról, amelyet szabdal az egyke, a tudatlanság és a sváb-uri veszedelem. Egyetlen lépés az Ige főtitkári állásától, amelybe a rebellis urifü betelepedett és a Magyarország szerkesztőségétől, ahol a kormány számára agyalják ki az iródeákok, hogy hogyan és miképp lehet paraszti izzel bevonni a nagytőke érdekében készülő reformokat. De rosszul mondtam. Előbb volt Kodolányi, a mai összefüggések iródeákja, mint a kis Laci, a magyar paraszt szerelmese. Vannak, akik visszafele konstruálják meg utjukat. Volt egy idő, amikor Kodolányi nem idealizálta a parasztélet szépségeit („Sötétség“) és irni tudott a szegény ember bajairól; amikor megmutatta, hogyan nyúzza az ur a parasztot, a nagygazda a bérest, a fehér terrorista egy tragikus véget ért forradalom ipari munkás és intellektuel hőseit. („Küszöb“). Akkor Laci még a társadalmi osztályok ellentétét látta kérelhetetlenül — ha nem is mindig átfogóan és néha tapogatózva. Akkor a falú még nem az uri osztály egyoldalú idealizált ellentéte volt, hanem maga is ellentétektől hasogatott hadszíntér, amelyen osztályok képviselői állanak szemben egymással. Akkor Kodolányi nem tagadta még le, hogy a nagybirtokon, jegyzőn, árendás zsidón kívül a *kulák*, a nagygazda is nyomja a falu szegény népét, aki a lábát lógatja, míg a béres a nyelvét és erkölcsével, egykével fertőzi meg az idillikus falut.

Nagy visszafejlődés Kodolányinak ez a könyve — nem stilusban, írásmódban — de igazságban, tartalomban. És hova jut a magyar irodalom, ha a legbátrabbak is Szabó Dezső örökébe lépnek?

Volt egyszer egy orosz irodalom, amelynek legnagyobb képviselői: Turgenyev, Gogoly, Tolsztoj azáltal tették halhatatlanná nevüket, hogy átlépték nemesi-nagybirtokos osztályuk korlátait és őszinte, realista képét adták osztályuk züllésének, erkölcsi fertőjének és jobbagyság anyagi és szellemi nyomorának a cári abszolutizmus talaján. Ez által — akaratauk ellenére — előkészítőivé váltak a Narodnaja Voljának, jobbagyfelszabadításnak, az 1917-ben végbement nagy társadalmi fordulatnak. Ott volt Turgenyev, aki megírta az *Egy vadász naplóját*, Gogoly a *Bulyba Tárás*-szal, s Tolsztoj, aki egy nemes tiszt katonaelményeit írta meg epikus nagysággal a szabad kozákok közt. Kodolányi is az „úri osztály“ oldaláról közeledik a „néphez“, de ez a „nép“ már nem a jobbagyok diferenciálatlan tömege, vagy a szabad kozákok tábora, amelyet szembe lehet állítani nemesekkel és jobbagyokkal. Ez a falu át és át van szöve a „nép“ eredeti egységét megbontó és diferenciáló tökések termelő viszonyokkal és az úr közelebb áll a kulákhhoz, mint a kulák a béreshez, nap-számoshoz. Ma reakciós, fasiszta-ízű irodalom az, amely a nép eredeti egységét hirdeti és a falut, mint egységes tábort állítja szembe az urakkal. Kodolányi nem méltó nagy elődeihez, akik a néphez mentek, ha nem akarja ezt belátni, ha kulákot, szegény parasztot és közép réteget egy cseberbe vet, ha a falu ősi tisztaságát, magyarságát, nagyságát hirdeti az ural, svábbal, várossal szemben.

A magyar írástudók, az „új szellemi front“ hivatalos protektorátus

alatt nagyranőtt hirdetői, akik elvesztették hitüket a munkásság és faluszegénység teremtőképességében — az „intelligencia“ vezető szerepét vallják a magyarság „népi“ tömegei élén: a nagybirtok és karmeltőke, a bankok és bürokrácia magyarságtól idegen képviselői ellen. Ettől az ideológiától van áthatva Kodolányi könyve is, sőt egyenesen irodalmi prototípusa ennek az ideológiának. Ez az intelligencia azonban a gyakorlatban az állam, a nagytőke, a bankok emlőin él. Kodolányi pl. a Magyarország című lap szerkesztője, amely a legnagyobb tőkeerejű sajtóvállalat, az Athenaeum lapja. A falun az uri osztállyal és végrehajtó szerveivel kutya-macska barátságban élő módos gazda, a kulák az úr. A falu és intelligencia szövetsége: a falu kapitalistája és a nagytőke kiszolgálójának szövetsége a tőkésuralom erősítésére, a faluszegénység becsapására. A kulák, a fasizmus falusi támasza és az intelligencia: a tőke intellektuális támasza így találják meg egymást a „népies politika“ maacslapó köpenye alatt.

Az intelligenciának a magyarság sorsának alakulására nézve oly fontos rétege azonban nincs arra ítélve hogy feltétlenül a legfasisztább uralom támasza legyen. Ellenkezőleg az intelligenciának a leg- és legfontosabb szerepe lehet a magyarság radikális megmentésében, ha valóban szakítani tud az Athenaeummal és a hivatalos protektorátussal az egyik oldalon, s a falura ránehezülő nagybirtokos-bank és kulák szövetséggel a másik oldalon. Ha az ipari munkásság leghaladottabb rétegeivel szövetségben a szegény falusi nép szabadságáért és földhöz való jogáért küzd; a legszélesebb munkás és parasztdemokráciáért, munkáért, földért, kenyérért, szabadságért. Ehhez azonban az intelligencia részéről valóban új frontra van szükség Magyarországon.

(Budapest)

Horváth János

VIZKERESZTTŐL SZILVESZTERIG. A magyar irodalomnak az utolsó évben kétségtelenül egyik legérdekesebb jelensége Darvas József fiatal parasztelbeszélő feltűnése. Bár első könyvei nem a regényírás technikai hiánytalanságát mutató remek, mégis a magyar polgári kritika egyöntetűen állt meg a fiatal író előtt. Móricz Zsigmond, Zilahy Lajos, Kárpáti Aurél, Schöpflin Aladár, Benedek Marcell egyforma elragadtatással fogadták első könyvét és különbség nélkül úgy mutattak rá, mint a fiatal magyar irodalom legnagyobb reménységére. Ezek a megállapítások, mint a polgári kritika megállapításai, általában elméletiek és gyakorlati következtetés levonására nem kötelezőek. A nagy ígérte fiatal magyar író megmaradt a pesti padlásszobában és mindössze annyit profitált felfedeztetéséből, hogy felfedezői az ujságárvulás lehetőségéhez segítették.

A 22 éves állás nélküli néptanító *Fekete Kenyér* című első regénye mindenekelőtt a magyar parasztság alsó rétegének valóságos ábrázolásával hozott sikert. Darvas zsellérjei, tanyai cselédjei és a faluvégek sárbafuladt világa másképp szólaltak itt meg, mint Móricz Zsigmond kulák parasztjai. A paraszt sors Darvasnál nem nő fel a *Sárvány* szimbólikus őserő eltulzásáig, hanem megmarad fekete, kiutat kereső társadalmi helyzetnek, amely felett kakastoll lobog. Ebből a népnyelvén beszélő regényből tisztán és érthetően kivehető, hogy nem „irodalomért“ íródott, hanem azért, hogy a szerző felhívja a figyelmet két és fél millió tanyai cseléd helyzetére és tiltakozzék az ellen a berendezkedés ellen, amely ennek a két és fél milliőnek a helyzetén épp úgy nem képes és nem hajlandó változtatni, mint a többi hasonsorsú milliőkén.

Darvas második regénye a *Vizkeresztől Szilveszterig*, amelyre felfedeztetése ellenére sem kapott rendes kiadót, beigazolt minden